

В. Ф. Боснюк

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО КАПІТАЛУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ В СПРИЙНЯТТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Актуальність роботи. Пандемія COVID-19 та запроваджені міри протидії коронавірусній інфекції викликали масштабні зміни в сфері трудової діяльності. В Україні, так як і у всьому світі, упродовж періоду карантину спостерігається зростання безробіття, частина компаній скорочує штат працівників, зменшує заробітні плати або відправляє у відпустку за власний рахунок. У багатьох людей змінилась тривалість, завантаженість, інтенсивність умов праці, декого перевели на дистанційну форму роботи. Це все сприяє економічним проблемам, невпевненості в фінансових питаннях і як результат ще більшому стресу та тривозі. Невизначеність викликана COVID-19 посилила тривогу щодо свого майбутнього. Експерти прогнозують зростання депресії, тривожності, посттравматичного стресового розладу [4]. Джерелом стресових переживань виступає також сам факт існування потенційної небезпеки зараження коронавірусом [1]. Проте, навіть в таких умовах сильного хронічного стресу, значна частина людей демонструє стійкий рівень благополуччя та ефективності в діяльності [3]. Одним із шляхів пояснення даного феномену це вивчення позитивно-орієнтованих сторін людських ресурсів та психологічних здібностей, які сприяють психологічній стійкості в ситуації невизначеності зберігаючи ефективність діяльності. У межах цього підходу Ф. Лютенс пропонує вивчати конструкти, які дозволяють людині в організації зберігати і підвищувати суб'єктивне благополуччя, збільшувати задоволеність від роботи та життя, відчувати позитивні емоції, зменшувати ймовірність емоційного вигорання, негативний вплив стресів [5]. Слідуючи цим критеріям автор виділив інтегральний конструкт «психологічний капітал» (PsyCap), який складається із чотирьох відомих особистісних ресурсів концепції позитивної психології: самоефективність, надія, оптимізм, резильєнтність. Самоефективність можна коротко охарактеризувати як віру в свої здібності, а надія визначається як ціленаправленість при досягненні своєї мети. Оптимістам властива схильність очікувати позитивний результат своєї поточної та майбутньої діяльності, а резильєнтність відноситься до здатності особистості протистояти змінам, конфліктам, невдачам та складним ситуаціям. Дослідники показали, що кожен

із цих чотирьох компонентів позитивно зв'язаний з результативністю діяльності та активністю поведінки в стресовій ситуації, проте саме в сукупності вони є надійним предиктором вискоєфективної діяльності.

Таким чином, основна **мета** даного дослідження полягала у вивченні захисної ролі психологічного капіталу як інтегрального особистісного ресурсу благополуччя працівників організацій в умовах пандемії.

Організація дослідження. Вибірка складалася з 372 осіб (139 чоловіків – 37,4 %; 233 жінок – 62,6 %) у віці від 18 до 61 років ($M = 35,99$; $SD = 9,81$). Респонденти заповнювали методики онлайн за допомогою сервісу Google Forms в період пандемії COVID-19. До вибірки включалися особи, які працюють в організаціях різноманітних форм власності. Переважна більшість респондентів – працівники недержавного сектора (186 осіб; 50,0 %), 99 респондентів (26,6 %) – працівники бюджетної сфери, 87 (23,4 %) – державні службовці.

Особливості переживання загроз пандемії COVID-19 визначалися за допомогою шести питань авторської анкети із закритим списком можливих відповідей. Перші два питання дозволили оцінити тривогу респондентів щодо можливих негативних загроз пандемії, а наступні чотири – уже відчутні наслідки впливу: 1) тривога зараження вірусом оцінювалась питанням: «Як сильно Ви переживаєте з приводу того, що коронавірус загрожує Вашому здоров'ю або здоров'ю Ваших близьких?»; 2) тривога економічних наслідків пандемії: «Наскільки сильно Ви переживаєте, що через коронавірус Ви або Ваша сім'я втратить роботу/заробіток?»; 3) зміна професійних перспектив оцінювались за допомогою питання: «У період пандемії Ваші професійні перспективи...»; 4) для оцінки самопочуття в період пандемії: «Останні півроку Ви відчуваєте себе...»; 5) зміни в фінансових доходах оцінювались: «Чи змінився рівень Ваших особистих доходів в період пандемії?»; 6) в цілому вплив пандемії COVID-19 на життя визначався питанням: «На Ваш погляд, на скільки пандемія коронавірусу вплинула на Ваше життя?».

Для вимірювання психологічного капіталу як інтегрального особистісного ресурсу застосовано модифікований опитувальник Ф. Лютенса «Психологічний капітал» (PCQ-24) [2]. Дана версія тесту складається з 24 тверджень, кожен з яких оцінюється за шкалою Лайкерта від 1 (абсолютно не згоден) до 6 (повністю згоден). Показник α Кронбаха для всього тесту склав 0,94.

Аналіз даних здійснювався в SPSS Statistics 23.0. Залежності вважали статистично значущими при ймовірності помилки першого роду менше

0,05. Силу та направленість зв'язку оцінювали непараметричним коефіцієнтом кореляції Спірмена (ρ).

Основні результати. Статистичну значущість та показники кореляції між психологічним капіталом особистості та стрес-факторами пандемії наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Взаємозв'язок психологічного капіталу з стрес-факторами пандемії COVID-19 (N = 372)

Змінні		Психологічний капітал (ρ)	p
Тривога щодо можливих загроз пандемії	Тривога зараження вірусом	-0,126	0,015
	Тривога економічних наслідків	-0,136	0,008
Уже відчутні наслідки впливу пандемії	Професійні перспективи	0,113	0,029
	Самопочуття	0,203	0,000
	Фінансові доходи	0,048	0,354
	Вплив пандемії на життя	-0,050	0,332

Встановлено, що чим більш розвинутий у людини психологічний капітал, тим менший у неї страх зараження коронавірусом ($\rho = -0,126$; $p = 0,015$) та нижча тривога щодо можливих негативних економічних наслідків пандемії ($\rho = -0,136$; $p = 0,008$). Цей результат свідчить, що інтегральний особистісний ресурс сприяє зниженню тривоги особистості в питанні сприйняття потенційних загроз пандемії. Працівники з розвинутим психологічним капіталом вище оцінюють свої професійні перспективи в поточній стресовій ситуації ($\rho = 0,113$; $p = 0,029$) та мають краще самопочуття ($\rho = 0,203$; $p = 0,354$). Не виявлено статистично значущого зв'язку з фінансовими доходами ($\rho = 0,048$; $p = 0,354$) та загальною оцінкою впливу пандемії на життя ($\rho = -0,050$; $p = 0,332$), що є свідченням, що психологічний капітал не сприяє необґрунтованій переоцінці об'єктивних показників життя, не формує ілюзії відсутності проблем. В цілому отримані результати дозволяють інтерпретувати психологічний капітал як ресурс працівників організацій в боротьбі з стресовим середовищем в ситуації невизначеності.

Висновки. Пандемія COVID-19 значно змінила образ життя та умови професійної діяльності, що відобразилось на благополуччі людей. Дане дослідження дозволило встановити, що психологічний капітал зменшує страх працівників організацій перед коронавірусом, захищаючи особистість від

негативних переживань щодо можливих загроз пандемії. Незважаючи на об'єктивне погіршення умов професійної діяльності, психологічний капітал сприяє більш оптимістичному сприйнятті професійних перспектив та вищій оцінці самопочуття в умовах обмежувальних заходів пандемії. Так як психологічний капітал розглядається як гнучкий індивідуальний ресурс оволодіння стресом, який можна змінювати [5], то керівникам організацій можна рекомендувати сприяти його розвитку у працівників.

Список використаних джерел

1. Нестик Т.А. Влияние пандемии COVID-19 на общество: социально-психологический анализ. *Институт психологии Российской академии наук. Социальная и экономическая психология*, 2020. Том 5. № 2(18). С. 47-83.

2. Овчинникова (Мандрикова) Е.Ю., Чайка Е.Ю., Осин Е.Н. Опыт диагностики психологического капитала. *Психологическая диагностика*, 2015. № 4. С. 15-25.

3. Рассказова Е.И., Леонтьев Д.А., Лебедева А.А. Пандемия как вызов субъективному благополучию: тревога и совладание. *Консультативная психология и психотерапия*, 2020. Том 28. № 2. С. 90-108.

4. Li, J., Yang, A., Dou, K., Wang, L., Zhang, M., Lin, X. Chinese public's knowledge, perceived severity, and perceived controllability of the COVID-19 and their associations with emotional and behavioural reactions, social participation, and precautionary behaviour: A national survey. *PsyArXiv*, 2020. <https://doi.org/10.31234/osf.io/5tmsh>

5. Luthans F. Broad J. Positive psychological capital to help combat the mental health fallout from the pandemic and VUCA environment. *Organizational Dynamics*, 2020. Vol. 100817. DOI: 10.1016/j.orgdyn.2020.100817

Ж. П. Вірна

Доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету імені Лесі Українки

КОНСТРУКТИВНА ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВИХ РЕСУРСІВ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність проблеми. Вивчення життєвих ресурсів особистості є важливим питанням психологічного сьогодення. Вважаємо, що контекст їх розгляду в межах конструктивної психології є вкрай актуальним, адже у такому ракурсі є можливість систематизувати базові терміни і позиції